

ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารไทย ผ่านมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP)

Establishing an advantage competitive of Thai food industry through Good Manufacturing Practice (GMP) standard system

สมทรง นาคศรีสังข์*

บุรพร กำบุญ**

บทคัด

ดุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP 2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมทางมหภาคที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP และ 3. เพื่อศึกษาการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารประเทศไทย

การศึกษานี้ใช้กระบวนการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method) กล่าวคือ ใช้การศึกษาเชิงปริมาณเพื่อทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน รวมถึงแรงจูงใจ ปัจจัยแวดล้อมทางมหภาค การจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขัน และการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อทราบข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ในเรื่องระบบมาตรฐานการจัดการการ

ผลิตที่ดีของอุตสาหกรรมอาหารไทยด้วยการอธิบายและการพรรณนา

จากการศึกษาข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารไทย 400 ราย ซึ่งโดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ เครื่องมือทางเทคนิคสถิติ Structural Equation Modeling (SEM) ผลการศึกษารูปได้ว่า ทั้งปัจจัยแวดล้อมทางมหภาค (Macro Environment Analysis) และการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP และความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารประเทศไทย ตามลำดับ โดยองค์ประกอบปัจจัยแวดล้อมทางมหภาค (MAC) ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (ECO) และน้อยที่สุดคือปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม/สังคม

* นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรบริหารธุรกิจดุชฎินิพนธ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

** ที่ปรึกษาหลัก

การจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP (CPAV) ตัวแปรที่มีน้ำหนักสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการเงิน (FIN) และน้อยที่สุดคือด้านการเรียนรู้และเติบโต (STG)

คำสำคัญ: การจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารไทย

Abstract

The present study was made to 1. To study motivation that directly influences management of GMP standards. 2. To study the macroeconomic factors that directly influence the management of GMP standards and 3. To determine the good management of GMP standards that influence the competitiveness of Thai food industry. Mixed method of quantitative and quality studies were used in this research. According to the information from 400 employees in Thai food factories with Structural Equation Modeling (SEM). Results indicated that both Macro Environment Analysis and the good management of GMP standards had positive influence on management of GMP standard and competitiveness of the Thai Food Industry, respectively. For Macro Environment Analysis, the most important variable was economic factors (ECO) while the least was cultural / social factors. For Standardized Good Manufacturing Practices GMP, the most important variable was financial whereas the least was Learning and Growing.

Keywords: Standardized production management procedures, Thai food industry entrepreneurs

1. บทนำ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยในระยะแรก เน้นการขับเคลื่อนประเทศด้วยเกษตรกรรม จากความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ต่อมาจึงพัฒนาอุตสาหกรรมเบาเพื่อทดแทนการนำเข้า ตามด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักที่เน้นการผลิตเพื่อการส่งออก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยต้องเผชิญกับ 3 กับดักที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตต่อไปในอนาคต ได้แก่ กับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) กับดักความไม่เท่าเทียม (Inequality Trap) และ กับดักความไม่สมดุลของการพัฒนา (Imbalance Trap) อีกทั้งยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมมาเป็นเวลานาน ส่งผลให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมไทย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า ตามกรอบการพัฒนาประเทศไทย 4.0 กระทรวงอุตสาหกรรม โดยสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 -2579) ขึ้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งสู่อุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาและเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก” โดยตั้งเป้าหมายในระยะ 20 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560 - 2579) ให้ภาคอุตสาหกรรมไทยมีอัตราการเติบโตเพียงพอที่จะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถขยับสู่การเป็น โมเดลประเทศไทย 4.0 เป็นการแสวงหากลไกในการขับเคลื่อนความมั่งคั่ง (Engines of Growth)

จะเห็นได้ว่ากลุ่มอุตสาหกรรมอาหารเป็น อุตสาหกรรม 1 ใน 5 ของการขับเคลื่อนโมเดล ประเทศไทย 4.0 ซึ่งอุตสาหกรรมอาหารถือเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมศักยภาพของไทย จากการที่ไทยมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ มีพื้นฐานเป็นประเทศเกษตรกรรม มีผลผลิตทางการเกษตรปริมาณ

มาก ซึ่งนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอาหาร นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย สามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างความแข็งแกร่งด้านความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศแล้ว ยังทำให้ไทยเป็นฐานการผลิตอาหารในภูมิภาคอาเซียน รวมถึงเป็นผู้ส่งออกสินค้าอาหารที่สำคัญในตลาดโลก ทั้งนี้การส่งเสริมจากภาครัฐ ด้วยการวางนโยบาย “ครัวไทยสู่ครัวโลก (Kitchen of the World)” ที่มุ่งเน้นการเป็นผู้นำการผลิตอาหารในอาเซียนและขยายช่องทางการลงทุนไปตลาดโลกมากขึ้น จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้อุตสาหกรรมอาหารของไทยมีการขยายตัวได้ในอนาคต (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2560)

ปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารของไทยสามารถส่งออกไปยังประเทศต่างๆ ในภูมิภาคทั่วโลกได้กว่า 200 ประเทศ คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยมากกว่าปีละ 800,000 ล้านบาท โดยมูลค่าการส่งออกรวมของอุตสาหกรรมอาหารในปี 2559 มีจำนวน 26,042.47 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก, 2559) ในปี 2559 ประเทศไทยเขยิบขึ้นเป็นผู้ส่งออกอาหารอันดับที่ 13 ของโลก ปรับตัวดีขึ้น 2 อันดับ จากอันดับ 15 ในปี 2558 โดยพิจารณาจากมูลค่าส่งออกอาหารเฉลี่ยต่อเดือนพบว่า ไทยส่งออกสินค้าอาหารเฉลี่ยเดือนละ 2,216 ล้านดอลลาร์ และเป็นอันดับที่ 3 ในเอเชียรองจากจีนและอินเดีย ส่วนประเทศผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่ 1 ถึง 4 อันดับแรกของโลกไม่เปลี่ยนแปลงจากปีก่อน ได้แก่ สหรัฐฯ เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี และบราซิล ตามลำดับ ส่วนอันดับที่ 5 คือประเทศจีนที่ขึ้นมาแทนฝรั่งเศสในปีนี้ดังแสดงในตารางที่ 1.1 (องค์กรเศรษฐกิจด้านธุรกิจเกษตรและอาหาร สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสถาบันอาหาร, 2559)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมทางมหภาคที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP
3. เพื่อศึกษาการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน Mixed Method ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยตามวิธีการดำเนินงานวิจัยได้ 3 ข้อ ดังนี้

1. เนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแรงจูงใจ การสื่อสาร และปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการระบบคุณภาพมาตรฐานที่ดี GMP เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรและองค์กรภายในอุตสาหกรรมอาหารเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันต่อไป

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มประชากร ได้แก่ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารไทยทั้งสิ้น 19,405 บริษัท (กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559)

กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้สูตร cochrane (1953) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 385 บริษัท แต่ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการทดสอบที่น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 บริษัท

3. เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยเก็บระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2560 - เมษายน พ.ศ. 2561

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน Mixed Method ศึกษาจากบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารไทย

ข้อมูลเชิงทฤษฎีภูมิ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ วารสาร บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องแรงจูงใจ การสื่อสารและปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP

ข้อมูลเชิงประจักษ์ รวบรวมข้อมูลปริมาณเก็บข้อมูลโดยอาศัยแบบสอบถามที่พัฒนาต่อมาจากการทบทวนวรรณกรรม เก็บข้อมูลจากบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารไทยที่เป็นผู้ปฏิบัติงานและเกี่ยวข้องกับระบบมาตรฐาน GMP จำนวน 400 คน แบบสอบถามมีข้อความถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารไทยโดยผ่านระบบมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) โดยในขั้นตอนสรุปนี้ ผู้วิจัยจะทำการสรุปตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP

จากผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.10 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมทางมหภาคที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP

จากผลการศึกษา พบว่า อิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP (MGMP) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. เพื่อศึกษาการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารประเทศไทย

การจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP (MGMP) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารไทย (CPAV) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.70 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

6. อภิปรายผล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเรื่อง การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารไทยโดยผ่านระบบมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) โดยในขั้นตอนสรุปนี้ ผู้วิจัยจะทำการสรุปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 แรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP

จากผลการวิเคราะห์พบว่า แรงจูงใจ ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยแวดล้อมทางมหภาคมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยแวดล้อมทางมหภาค มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.87 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สมมติฐานที่ 3 การจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารประเทศไทย

จากผลการวิเคราะห์พบว่า การจัดการมาตรฐานวิธีการผลิตที่ดี GMP มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารประเทศไทย โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรทำการศึกษาถึงผลลัพธ์หลังจากที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารไทยได้มีการนำเอาระบบมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) มาใช้ว่ามีข้อดี ข้อเสีย หรือข้อแตกต่างจากก่อนการทำระบบมาตรฐานอย่างไร สามารถทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารก้าวหน้าได้อย่างไร

2. งานวิจัยฉบับนี้ เป็นเพียงการกล่าวถึงระบบมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นเพียงระบบมาตรฐานเบื้องต้น หากแต่ยังมีระบบมาตรฐานที่สูงยิ่งขึ้นอีกหลายมาตรฐานที่จะให้ผู้ประกอบการได้พัฒนาตนเองเพื่อก้าวไปสู่ตลาดที่สูงยิ่งขึ้นได้ต่อไป

3. ควรมีการศึกษาต่อไปถึงการพัฒนาด้านโครงสร้าง บุคลากร และเทคโนโลยี ว่าควรพัฒนาไปทางใดเพื่อให้สอดคล้องต่อการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารไทย

4. ควรศึกษาแนวทางในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารไทยสำหรับการเข้าสู่ตลาดสากล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่ออุตสาหกรรมต่อไปในระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

องค์กรเศรษฐกิจด้านธุรกิจเกษตรและอาหาร สมาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสถาบันอาหาร, 2559